

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยศักยภาพของคนในชาติ ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเด็กเป็นกลุ่มประชากรที่มีความสำคัญที่จะเจริญเติบโตเป็นทรัพยากรด้านกำลังและสมองของชาติในอนาคต การพัฒนาสุขภาพของเด็กในวัยเรียนและเยาวชน ซึ่งเป็นวัยที่มีการพัฒนาด้านร่างกายและสติปัญญาอย่างสูงสุด จำเป็นต้องจัดควบคู่ไปกับการศึกษาที่ดี องค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่ช่วยหล่อหลอมให้คนมีศักยภาพสูงสุดคือการศึกษาและสุขภาพ

ได้มีการศึกษาความสัมพันธ์ของสุขภาพกับการศึกษาพบว่าสุขภาพกาย จิต และสังคมที่ดีจะช่วยให้เด็กซึ่งจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตมีการศึกษาเรียนรู้ได้ดีกว่าและมากกว่า เนื่องจากถ้าไม่ขาดเรียน มีโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จในการศึกษาและการดำรงชีวิตมากกว่า ตลอดจนเป็นคนที่มีคุณภาพเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในขณะที่การศึกษาที่ได้รับจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา หรือจากการอบรมสั่งสอน ซึ่งเน้นการถ่ายทอดวิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรมที่ได้รับจากทางบ้านและชุมชนในสังคมนั้นจะช่วยหล่อหลอมความรู้ในการดำรงชีวิต ความรู้ทางสุขภาพ ทักษะคิดต่อสุขภาพ ให้เกิดพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมมีผลทำให้สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงหรืออาจเกิดพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสมทำให้เจ็บป่วยเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้เช่นเดียวกัน การพัฒนาศักยภาพของคนให้เป็นคนที่มีคุณภาพ ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะของการมีความรู้ความสามารถในการทำงานหรือดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมนั้นต้องดำเนินการพัฒนาองค์ประกอบการศึกษากับสุขภาพควบคู่กันไป โดยเริ่มจากวัยเด็กอันเป็นวัยพื้นฐานจากการเจริญเติบโตเป็นผู้ที่มีศักยภาพ และคุณภาพอย่างแท้จริง การพัฒนาสุขภาพจึงควรเริ่มต้นตั้งแต่วัยเรียน โรงเรียนจึงเป็นสถาบันการพัฒนาสุขภาพที่สำคัญยิ่ง (รัชนี้ ณ ระนอง. 2543 : 2)

ในปี ค.ศ. 1995 องค์การอนามัยโลก ได้เสนอแนะให้ประเทศต่างๆ พัฒนาในด้าน "โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ" โดยปรับปรุงโครงสร้างงานอนามัยโรงเรียนที่มีอยู่เดิม ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย ผู้แทนจาก 7 ประเทศ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และผู้แทนองค์การอนามัยโลก ได้เสนอกรอบแนวคิด และวิธีการดำเนินงานในการจัดตั้งโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (Health promoting schools) เพื่อพัฒนาให้โรงเรียนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาสุขภาพ ควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยกำหนดคุณลักษณะของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพไว้ว่า "เป็นโรงเรียนที่มีขีดความสามารถที่แข็งแกร่งมั่นคงที่จะเป็นสถานที่ที่มีสุขภาพอนามัยที่ดี เพื่อการอาศัย ศึกษาเรียนรู้และทำงาน" โดยมีบทบาทในการพัฒนาสุขภาพอนามัยและการเรียนรู้ของนักเรียน ครู บุคลากรในโรงเรียนและสมาชิกในชุมชนภายใต้การบริหารจัดการของโรงเรียน ประสานการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และชุมชน เพื่อให้ผู้อยู่อาศัย ศึกษาและทำงานในโรงเรียนและชุมชน สามารถดูแลสุขภาพตนเองและผู้อื่น รวมทั้งมีพฤติกรรมสุขภาพที่ถูกต้องท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี ดังนั้นโรงเรียนจึงเป็นศูนย์กลางในการสร้างความเข้าใจ และส่งเสริมให้ชุมชน ผู้ปกครอง และบุคลากรในโรงเรียน ได้ร่วมกับหน่วยงานและองค์กรในท้องถิ่นริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งจะส่งผลไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวและชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (ลีอชา วนรัตน์, 2543 : 29) นั่นคือ สุขภาพกับการเรียนรู้จะต้องควบคู่ไปด้วยกัน ครูจะสอนเก่งอย่างไรถ้าเด็กมีสุขภาพไม่ดี เด็กก็จะเป็นคนเก่งไม่ได้ นโยบายการส่งเสริมสุขภาพจะต้องชัดเจน เผยแพร่ให้ทุกคนในชุมชนได้ทราบและเป็นนโยบายที่เน้นการมีส่วนร่วม (ศิริพร กัญชนะ, 2543 : 35)

จังหวัดมหาสารคาม โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคามและสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ได้สนองต่อนโยบายดังกล่าว คือ เริ่มดำเนินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2541 โดยบูรณาการงานส่งเสริมสุขภาพควบคู่ไปกับการควบคุมโรคติดต่อ งานอาชีวอนามัย และสิ่งแวดล้อม ให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวมในพื้นที่โรงเรียนดำเนินการ จึงได้คัดเลือกโรงเรียนในจังหวัดมหาสารคามโดยคณะกรรมการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับจังหวัด จำนวน 3 โรงเรียน เพื่อเข้าร่วมเป็นโรงเรียนต้นแบบ (Best Practice Model) ตามนโยบายของสำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขและในปีงบประมาณ 2542 จังหวัดมหาสารคาม ได้ดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพตามนโยบาย

กระทรวงสาธารณสุข โดยคัดเลือกโรงเรียนที่มีความพร้อม และมีขีดความสามารถในการดำเนินงานอำเภอละ 1 โรงเรียนจากทุกสังกัด รวมทั้งหมด 17 โรงเรียน ในปี 2543 ได้คัดเลือกโรงเรียนที่มีความพร้อมในการดำเนินงาน โดยคัดเลือกจากสถานบริการของสาธารณสุข (โรงพยาบาล และสถานีอนามัยทุกแห่งที่รับผิดชอบโรงเรียนในเขตพื้นที่) แห่งละ 1 โรงเรียน เข้าร่วมโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 242 โรงเรียน เป็นโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 53 โรงเรียน และสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จำนวน 189 โรงเรียน รวมเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่ดำเนินงาน ปี 2541 – 2543 จำนวน 262 โรงเรียน และคณะกรรมการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจังหวัดมหาสารคามเอง มีการพัฒนาเกณฑ์การประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพตาม 10 องค์ประกอบขององค์การอนามัยโลก โดยคณะกรรมการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับจังหวัด อำเภอและโรงเรียนที่ดำเนินงานมาแล้ว นำมาใช้ในการประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งถือว่าการประเมินกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียน เป็นการตัดสินคุณค่าของการปฏิบัติงานตามโครงการ ถือว่าการประเมินเพื่อพัฒนามิได้จับผิด (ประสิทธิ์ ลีละพันธ์. 2543 : 35) ซึ่งคณะกรรมการประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพระดับอำเภอ และระดับจังหวัดได้ออกประเมินผลการดำเนินงานปีการศึกษา 2543 ทั้ง 262 โรงเรียน จำนวน 2 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 ต้นปีการศึกษา 2543 วันที่ 26 กรกฎาคม – 10 สิงหาคม 2543

ครั้งที่ 2 ปลายปีการศึกษา 2543 วันที่ 10 มกราคม – 16 กุมภาพันธ์ 2544

ผลการประเมินพบว่าในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่เข้าโครงการทั้งหมด 262 โรงเรียน ผ่านเกณฑ์การประเมิน ตามที่คณะกรรมการกำหนด จำนวน 195 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 74.81 ดังนี้คือ

ระดับ A ได้คะแนน ร้อยละ 80 ขึ้นไป มี 80 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 30.54

ระดับ B ได้คะแนน ร้อยละ 60-79 มี 69 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 26.34

ระดับ C ได้คะแนน ร้อยละ 50-59 มี 46 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 17.55

ไม่เข้าระดับ ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 มี 67 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 25.57

จากการติดตามประเมินการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2543 จำนวน 262 โรงเรียน พบว่าทุกโรงเรียนมีการพัฒนางานอนามัยโรงเรียนที่ดำเนินงานมาจากเดิม ซึ่งผ่านเป็นบริการอนามัยโรงเรียนระดับ 1 แล้ว เป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ แต่ผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ มีระดับผลคะแนนของการประเมินผลการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ซึ่งพบว่า มีโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินผลการดำเนินงาน

โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในระดับ A, B และ C จำนวน 195 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 74.43 ของโรงเรียนที่ดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ปีการศึกษา 2543 แต่ในขณะเดียวกัน มีโรงเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน จำนวน 67 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 25.57

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้นเป็นเหตุผลที่สำคัญ ที่ผู้วิจัยในฐานะข้าราชการในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นหน่วยงานแกนหลักในการประสานงาน มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ตลอด 4 ปีที่ผ่านมา และเพื่อให้การดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของจังหวัดมหาสารคามเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและเพื่อการพัฒนาเด็กไม่เพียงแต่พัฒนาสมองและสติปัญญาเท่านั้นแต่ต้องมีการพัฒนาสุขภาพ ซึ่งก็คือ ความแข็งแรงสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจและสังคม ควบคู่กันไปด้วย อันจะก่อให้เกิด การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่แท้จริง (สุจริต ศรีประพันธ์. 42 : 2543) ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา ให้ทราบว่า มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จะนำความรู้นี้ไปพัฒนางานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ตลอดจนศึกษาวิธีการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มา ประยุกต์ใช้ในการส่งเสริม เผยแพร่และปรับปรุงโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ให้มี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม

ปัญหาที่ต้องการทราบจากการวิจัย

1. มีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม

2. วิธีการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม มีขั้นตอนการดำเนินงานเป็นอย่างไร

3. มีปัญหาและอุปสรรค อย่างไรในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม

สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยนำมาสรุปเพื่อตั้งสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้คือ ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม คือ

1. ความรู้ความเข้าใจเรื่องโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของผู้บริหารโรงเรียน
2. ทักษะคิดต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของผู้บริหารโรงเรียน
3. บทบาทหน้าที่ในนโยบายด้านส่งเสริมสุขภาพของผู้บริหารโรงเรียน
4. การบริหารจัดการภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียน
5. โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนของผู้บริหารโรงเรียน
6. ความรู้ความเข้าใจเรื่องโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของครูอนามัยโรงเรียน
7. ทักษะคิดต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของครูอนามัยโรงเรียน
8. บทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของครูอนามัย

โรงเรียน

9. ขั้วถูกำลังใจในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของครูอนามัย

โรงเรียน

10. ความรู้ความเข้าใจเรื่องโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของครูผู้สอน
11. ทักษะคิดต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของครูผู้สอน
12. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของครูผู้สอน
13. ความรู้ความเข้าใจเรื่องโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรในโรงเรียน
14. ทักษะคิดต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรในโรงเรียน
15. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรใน

โรงเรียน

16. ความรู้ความเข้าใจเรื่องโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรในชุมชน

17. ทักษะติดต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรในชุมชน

18. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรในชุมชน

19. ความรู้ความเข้าใจเรื่องโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรสาธารณสุข

20. ทักษะติดต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรสาธารณสุข

21. บทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรสาธารณสุข

22. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของบุคลากรสาธารณสุข

ขอบเขตของการวิจัย

1. พื้นที่ในการศึกษากำหนดขอบเขตเฉพาะโรงเรียนที่ดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2541 - 2543

2. ประชากรที่ศึกษาคือ โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 262 โรงเรียน

3. ตัวแปรที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ประกอบไปด้วย

3.1 ตัวแปรอิสระ จากการคัดเลือกปัจจัยต่างๆที่มีหลักฐานตามแนวความคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ว่าเป็นสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 6 ด้าน รวม 22 ปัจจัย ดังนี้

3.1.1 ด้านผู้บริหารโรงเรียน ประกอบไปด้วย 5 ปัจจัย คือ

- 1) ความรู้ความเข้าใจเรื่องโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- 2) ทักษะติดต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- 3) บทบาทหน้าที่ในนโยบายด้านส่งเสริมสุขภาพ
- 4) การบริหารจัดการภายในโรงเรียน
- 5) โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน

3.1.2 ด้านครูอนามัยโรงเรียน ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ

- 1) ความรู้ความเข้าใจเรื่องโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- 2) ทักษะติดต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- 3) บทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

4) ขวัญกำลังใจในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

3.1.3 ด้านครูผู้สอน ประกอบด้วย 3 ปัจจัยคือ

- 1) ความรู้ความเข้าใจเรื่องโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- 2) ทักษะคิดต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

3.1.4 ด้านบุคลากรในโรงเรียน (นักเรียน แม่ค้า แม่ครัว

นักรถรพารโรง) ประกอบด้วย 3 ปัจจัย คือ

- 1) ความรู้ความเข้าใจเรื่องโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- 2) ทักษะคิดต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- 3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

3.1.5 ด้านบุคลากรในชุมชน (คณะกรรมการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ, คณะกรรมการที่ปรึกษาชุมชน) ประกอบด้วย 3 ปัจจัยคือ

- 1) ความรู้ความเข้าใจเรื่องโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

2) ทักษะคิดต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

3.1.6 ด้านบุคลากรสาธารณสุข ประกอบด้วย 4 ปัจจัย คือ

- 1) ความรู้ความเข้าใจเรื่องโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- 2) ทักษะคิดต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- 3) บทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
- 4) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

3.2 ตัวแปรตาม คือผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2541 – 2543

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (Health promoting school) หมายถึง โรงเรียนระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาทุกสังกัดของจังหวัดมหาสารคาม ที่ดำเนินงานในปีการศึกษา 2541-2543 จำนวน 262 โรงเรียน ที่ได้รับการคัดเลือกว่าเป็นโรงเรียนที่มีขีดความสามารถที่แข็งแกร่ง มั่นคง พร้อมทั้งจะเป็นสถานที่ที่มีสุขภาพอนามัยที่ดีเพื่อการอาศัย ศึกษา

เรียนรู้และทำงาน เพื่อสุขภาพที่ดีและยั่งยืนของประชาชน โดยกำหนดให้ดำเนินงานตามองค์ประกอบขององค์การอนามัยโลก 10 องค์ประกอบคือ

1. อนามัยสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน (Healthy school environment)
 2. การให้บริการอนามัยโรงเรียน (School health service)
 3. การบริการจัดการในโรงเรียน (School management practices)
 4. การให้คำปรึกษาและสังคมสงเคราะห์ (Counseling/Social support)
 5. สุขศึกษาในโรงเรียน (School health education)
 6. โครงการร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน (School / Community project)
 7. โภชนาการ และสุขภาพิบาล (Nutrition / Food safety)
 8. การออกกำลังกาย กีฬา และสันทนาการ (Physical exercise, Sports and Recreation)
 9. นโยบายของโรงเรียน (School policies)
 10. การส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในโรงเรียน (Health promotion for staff)
2. ผลการดำเนินงาน หมายถึง การปฏิบัติงานของโรงเรียนที่ดำเนินงานได้จริงเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ในด้านต่าง ๆ ตาม 10 องค์ประกอบของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพขององค์การอนามัยโลก โดยคณะกรรมการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจังหวัดมหาสารคาม กำหนดในการดำเนินงาน ปีการศึกษา 2543

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง ปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีปัจจัยดังนี้

3.1 ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง หัวหน้าสถานศึกษา ซึ่งดำรงตำแหน่ง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน จากโรงเรียนทุกสังกัดทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาของจังหวัดมหาสารคาม ที่ได้รับคัดเลือกให้ดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ประจำปีการศึกษา 2541 – 2543

3.2 ครูอนามัยโรงเรียน หมายถึง ครู ครูประจำชั้น อาจารย์ หรือพยาบาล ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานอนามัยโรงเรียน ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของจังหวัดมหาสารคาม ที่ได้รับคัดเลือกให้ดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ประจำปีการศึกษา 2541 – 2543

3.3 ครูผู้สอน หมายถึงครู ครูประจำชั้น อาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนภายใน โรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของจังหวัดมหาสารคาม ที่ได้รับคัดเลือกให้ ดำเนินงานโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ประจำปีการศึกษา 2541 – 2543

3.4 บุคลากรในโรงเรียน หมายถึง ผู้ที่มีภาระหน้าที่ ดำเนินกิจกรรมในโรงเรียน ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของจังหวัดมหาสารคาม ที่ได้รับคัดเลือกให้ดำเนินงาน โครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ประจำปีการศึกษา 2541–2543 ซึ่งประกอบไปด้วย นักเรียน แม่ค้า แม่ครัว นักการภารโรง ลูกจ้าง

3.5 บุคลากรในชุมชน หมายถึง กลุ่มคณะทำงาน 2 กลุ่ม ประกอบไปด้วย คณะกรรมการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และ คณะกรรมการที่ปรึกษาชุมชน ซึ่ง

3.5.1 คณะกรรมการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ได้รับการสรรหาบุคคลที่สนใจงานส่งเสริมสุขภาพและการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนและสมาชิก ชุมชน จำนวนประมาณ 8–14 คน เพื่อพิจารณาคัดเลือกและแต่งตั้งเป็นกรรมการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน

3.5.2 คณะกรรมการที่ปรึกษาชุมชน หมายถึงกลุ่มบุคคลที่คณะกรรมการ โรงเรียนสรรหาและแต่งตั้งจำนวน 15-25 คน ในพื้นที่โรงเรียนตั้งอยู่เพื่อทำงานร่วมกับ โรงเรียนในการเผยแพร่ข่าวสารด้านสุขภาพการผลักดันให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และผู้นำต่างๆ ในชุมชน

3.6 บุคลากรสาธารณสุข หมายถึง แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุขที่ปฏิบัติราชการในสถานบริการสาธารณสุข ซึ่งประกอบด้วย สถานีอนามัย โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ ทุกแห่ง และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม

4. วิธีการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึงการดำเนินงานที่จะประสบผลสำเร็จบรรลุเป้าหมายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพจะต้องมี

4.1 วิธีการดำเนินงานโดยมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและมี ขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน

4.2 มีทีมงานในการดำเนินงาน คือผู้บริหารโรงเรียน ครูอนามัยโรงเรียน ครูผู้สอน บุคลากรในโรงเรียน (นักเรียน แม่ค้า แม่ครัวและนักการภารโรง) ชุมชน (คณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพ คณะกรรมการที่ปรึกษาชุมชน) ซึ่งทุกคนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจใน

การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ มีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

5. ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การรับรู้และเข้าใจถึงความหมายของการดำเนินงาน ขั้นตอนการดำเนินงาน แนวคิด วัตถุประสงค์ ประโยชน์ของการดำเนินงาน แนวทางการดำเนินงาน องค์ประกอบของโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ องค์ประกอบของคณะกรรมการ และความจำเป็นในการติดตามประเมินผล การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ในบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน ครูอนามัยโรงเรียน ครูผู้สอน บุคลากรในโรงเรียน บุคลากรในชุมชนและบุคลากรสาธารณสุข

6. ทัศนคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การแสดงออกด้านความรู้สึก ความคิดและการพิจารณาตัดสินใจต่อการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ของผู้บริหารโรงเรียน ครูอนามัยโรงเรียน ครูผู้สอน บุคลากรในโรงเรียน บุคลากรในชุมชน และบุคลากรสาธารณสุข

7. บทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในด้านการสนับสนุน การประสานงาน การกำหนดนโยบายและแผนงานส่งเสริมสุขภาพ การแบ่งภาระกิจ การทำงานเป็นทีม การบริหารงบประมาณ การบริหารเวลา การส่งเสริมสุขภาพบุคลากร ของผู้บริหารโรงเรียน ครูอนามัยโรงเรียน ครูผู้สอน บุคลากรในโรงเรียน บุคลากรในชุมชน และบุคลากรสาธารณสุข

8. การบริหารจัดการในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การดูแล ปกครองในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ตามกระบวนการการดำเนินงานโรงเรียน ส่งเสริมสุขภาพ การบริหารบุคคล งบประมาณ วางแผนการดำเนินงาน การติดตามประเมิน ผลการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของผู้บริหารโรงเรียน

9. ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของครูอนามัยโรงเรียน หมายถึง ความรู้สึกของครูอนามัยโรงเรียนต่อการปฏิบัติงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในด้าน อาชีพ สภาพแวดล้อมการทำงาน ความพึงพอใจในลักษณะงาน ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน เงินเดือนหรืออัตราจ้าง การยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไป

10. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียน ครูอนามัยโรงเรียน ครูผู้สอน บุคลากรในโรงเรียน บุคลากรในชุมชนและบุคลากรสาธารณสุข เข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในด้าน

การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน การรับผลประโยชน์และการประเมินผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำองค์ความรู้ไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน พัฒนาบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เช่นผู้บริหารโรงเรียน ครูอนามัยโรงเรียน ครูผู้สอน บุคลากรในโรงเรียน บุคลากรในชุมชนและบุคลากรสาธารณสุข ให้มีประสิทธิภาพต่อการดำเนินงานมากขึ้น
 2. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพให้สอดคล้องกับสภาพโรงเรียนและชุมชน
 3. ผลการศึกษาเป็นแนวทางในการดำเนินงานขยายเครือข่ายการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
 4. ผลการศึกษาใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงการประเมินผลโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งอาจนำไปสู่การปรับนโยบายการส่งเสริมสุขภาพตามแผนพัฒนาสาธารณสุขลำดับต่อไป
- Rajabhat Mahasarakham University**
5. เป็นแนวทางในการศึกษา ค้นคว้าวิจัย เรื่องโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ และประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ